

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve **Harry (Chaim) Schimmel'in** anısına adanan cömert sponsorlukları için **Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.** "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, alta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabbi Sacks

Beaaloteha

İki Liderlik Tipi

Bu haftaki *peraşada* Moşe bir moral bozukluğu yaşamaktadır. Bu, onun tüm liderlik kariyerinin duygusal açıdan dip noktasını işaretlemektedir. Tanrı'ya söylediği sözlere kulak verin:

"Neden kulunun başına bu derdi getirdin? Hoşuna gitmeyen ne yaptım da tüm bu halkın yükünü üzerime koyuyorsun? Tüm bu halka ben mi hamile kaldım, onu ben mi doğurdum ki bana 'Onu bir dadının emzikteki bebeği taşıdığı gibi kucağında taşı' diyorsun? ... Tüm bu halkı ben tek başıma taşıyamam. Bu yük benim için çok ağır! Ve madem bana böyle davranıyorsun, eğer gözünde beğeni bulduysam beni şimdi öldür ki kendi mahvımla yüzleşmeyeyim."

Bamidbar 11:11-15

Moşe'nin sıkıntısının sebebi, yarattığı bu ağır etkiyle tamamen orantısız görünmektedir. Sonuçta halk, daha önce de sık sık yapmış olduğu bir şey yapmıştır. Şikâyet etmiştir. Şöyle demiştir:

"Mısır'da bedava yediğimiz balıkları hatırlıyoruz! Ve salatalıkları, kavunları, pırasaları, soğanları ve sarımsakları! Ama şimdi

boğazımız kurudu. Hiçbir şey yok! Gözümüz sadece *Man'a* [bakıyor]!"

Bamidbar 11:5

Moşe halkın bu tipteki şikâyetleriyle daha önce birçok kez yüzleşmişti. Şemot kitabında bunun çeşitli örnekleri vardır; hatta bunlardan biri buradakiyle neredeyse aynıdır:

"Keşke Mısır'da, et tenceresinin başında oturmaktayken, doyana kadar ekmek yerken *A-Şem'in* Eli'yle ölseydik! Çünkü [anlaşılan] bizi [Mısır'dan] bu çöle, tüm bu cemaati açlıktan öldürmek için çıkardınız!"

Şemot 16:3

Daha önceki bu olaylarda Moşe, burada bahsettiği türden bir ümitsizlik ifade etmemiştir. Genellikle, liderler sürekli tekrar eden zorluklarla yüzleştikleri zaman, her seferinde bundan daha güçlenmiş halde çıkarlar. Nasıl tepki vereceklerini, sorunla nasıl başa çıkacaklarını öğrenirler. Esneklik, direnç, tabiri caizse bir gergedan derisi geliştirirler. Sıkıntıyı atlatmak için çeşitli stratejiler akıl ederler. Öyleyse Moşe - üstelik sadece burada

değil, Bamidbar kitabının geneli boyunca - neden bunun aksini yapıyor görünmektedir?

Bunu takip eden bölümlerde Moşe, Şemot kitabında gördüğümüz sarsılmaz kararlılıktan yoksun bir tablo çizmektedir. Bazen, casuslarla ilgili olayda olduğu gibi, şaşırtıcı derecede pasif görünmekte, mücadele etme işini başkalarına bırakmaktadır. Başka olaylarda ise kontrolünü kaybediyor görünmekte ve öfkelenmektedir ki bu, bir liderin yapmaması gereken bir şeydir. Bir şeyler değişmiştir, ama ne? Bu moral bozukluğunun, psikolojik yıpranmanın, ümitsizliğin sebebi nedir?

Harvard Üniversitesi, John F. Kennedy Yönetim Okulu Kamu Liderliği Merkezi eş-kurucusu ve direktörü Prof. Ronald Heifetz'in yenilikçi eseri bu konuda büyüleyici bir bakış açısı sunmaktadır.¹

Heifetz 'teknik zorluklar' ile 'uyum sağlamayı gerektiren zorluklar' arasında bir ayrım yapar. Teknik bir zorluk, bir sorununun olduğu ve bunun çözümünün başka birinin elinde bulunduğu bir durumdur. Hastasınızdır, doktora gidersiniz; doktor durumunuza bir tanı koyar ve bir ilaç reçetesi verir. Tek yapmanız gereken, talimatları izlemektir.

Uyum sağlamayı gerektiren zorluklar ise farklıdır. Bunlar biz sorunun bir parçası olduğumuz zaman ortaya çıkar. Hastasınızdır,

¹ Ronald Heifetz, *Leadership Without Easy Answers* [Kolay Cevaplar Olmadan Liderlik], Harvard University Press; Ronald Heifetz ve Marty Linsky, *Leadership on the Line* [Liderlik Tehlikede], Harvard Business Press; Ronald Heifetz, Marty Linsky ve Alexander Grashow, *The Practice of Adaptive Leadership: Tools and Tactics for Changing Your Organization and the World*, Harvard Business Press [Uyum Sağlayan Liderlik Uygulamaları: Organizasyonunuzu ve Dünyayı Değiştirmek İçin Araçlar ve Taktikler (Bilgi Yayınevi, 2020)].

doktora gidersiniz; doktor size "Sana bir ilaç yazabilirim, ama aslına bakarsan yaşam tarzını değiştirmen gerekecek" der. "Aşırı kilolusun, formda değilsin, çok az uyuyorsun ve çok fazla strese maruz kalıyorsun. Sen yaşam şeklini değiştirmedeğin sürece ilaçlar sana fayda etmeyecektir."

Uyum sağlayan liderliğe, dünya değiştiği, şartlar artık eskisi gibi olmadığı ve bir zamanlar işe yarayan çareler artık işe yaramadığı zaman ihtiyaç vardır. Bu gibi şeyler için kestirme çözümler, mucize haplar, basit talimatnameler yoktur. *Bizim* değişmemiz gerekir. Dahası, bunu bizim için lider de yapamaz. O belki bize ilham verebilir, ama gerekeni yapması gereken bizizdir.

Şemot ve Bamidbar kitapları arasındaki temel fark şudur: Şemot'ta Moşe'nin yapması gereken şey teknik liderlikti. Bene Yisrael köleleştirilmişler midir? Tanrı işaret ve harikalar gönderir, on bela getirir ve Bene Yisrael özgürlüklerine kavuşurlar. Paro'nun arabalarından kaçmaları mı gerekmektedir? Moşe esasını kaldırır ve Tanrı denizi yarar. Karınları mı açtır? Tanrı göklerden *Man* gönderir. Susamışlar mıdır? Tanrı bir kayadan su gönderir. Bir sorunları olduğu zaman, liderleri Moşe, Tanrı ile birlikte, çözümü tedarik etmektedir. Halkın kendisini zorlamasına hiç gerek yoktur.

Bamidbar kitabında ise denklem değişmiştir. Bene Yisrael, yolculuklarının ilk kısmını tamamlamışlardır. Mısır'dan ayrılmışlar, Sinay'a erişmişler ve Tanrı'yla bir antlaşma yapmışlardır. Şimdi Vaat Edilmiş Ülke'ye doğru yol üstündedirler. Moşe'nin rolü şimdi farklıdır. Teknik liderlik sunmak yerine, uyum sağlayan liderlik sunmak durumundadır. İnsanların

değişmelerini, sorumluluk almalarını, her şeyi kendileri için Tanrı'nın halledeceğine bel bağlamak yerine, işleri, evet, Tanrı'ya güvenerek, ama sonuçta kendi başlarına yapmayı öğrenmelerini sağlaması gerekmektedir.

İşte Moşe tam da bunu anladığı için bu kadar büyük bir duygusal çöküntü yaşamıştır, zira halkın hiç, ama hiç değişmediğini görmüştür. Hâlâ, neredeyse tıpkı Sinay Dağı'ndaki muazzam olaydan önce, Tanrı ile yaptıkları antlaşmadan önce, birlikte gerçekleştirdikleri ilk yaratıcı girişim olan Mişkan'ı bizzat inşa etmelerinden önce yaptıkları gibi, yiyecek hakkında şikâyet etmektedirler.

Moşe'nin onlara, duruma uyum sağlamalarını öğretmesi gerekmektedir, ama onların, cevap ve tepki kalıplarını değiştirmeye, uzun yıllar süren köleliğin bir sonucu olarak, basitçe kabil olmadıklarını hissetmektedir - ve olayların gelişimi onun bu hissini haklılığını da ortaya koyacaktır. Halk pasiftir, fazlasıyla başkalarına bağımlıdır. Başkalarının telkinlerine gerek duymadan kendi kendisini motive ederek harekete geçme kapasitesini kaybetmiştir. Bir süre sonra keşfedeceğimiz üzere, özgürlüğün ön koşulu olan, kendi kendini yönetme, kendi başının çaresine bakma gereği adına ihtiyaç duyulan kuvvetleri geliştirmek için, özgür doğmuş yeni bir neslin gelmesi gerekecektir.

Uyum sağlayan liderlik yoğun bir zorluğa sahiptir. İnsanlar değişime direnirler. Ona karşı bariyerler inşa ederler. Bunlardan biri inkârdır. Bir ikincisi öfkedir. Bir üçüncüsü de suçlamadır. İşte, uyum sağlayan liderliğin duygusal açıdan aşırı derece tüketici olmasının sebebi

budur. Uyum sağlayan büyük liderlerin birçoğu - aralarında Lincoln, Gandhi, John F. Ve Robert Kennedy, Martin Luther King Jr., Enver Sedat ve Yitshak Rabin olmak üzere - suikasta kurban gitmiştir. Büyüklükleri ölümlerinden sonra anlaşılmıştır. Kendi halkları tarafından birer kahraman olarak görülmeleri, ancak geriye dönük bakışla olmuştur. Ama sağlıklarında, birçoğları tarafından, statükoya ve insanların kendilerini rahat hissetmelerini sağlayacak kadar aşına oldukları diğer her şeye karşı birer tehdit olarak görülmüşlerdir.

Moşe, Peygamberlerin en büyüğünün sahip olduğu görü yeteneğiyle, bunların hepsini sezgisel olarak görmektedir. Kapıldığı ümitsizlik, hatta ölme isteği, işte bundan kaynaklanmaktadır. Uyum sağlayan bir lider olmaktansa, teknik bir lider olmak çok daha basittir. İşleri Tanrı'ya bırakmak kolaydır; Tanrı'nın bizi sorumluluğa, kurtuluş işinde O'nun ortakları haline gelmeye davet ettiğini anlamak ise zordur.

Tabii ki Tora bu konuyu kendi haline bırakmamaktadır. Yahudilikte son söz hiçbir zaman ümitsizliğe ait değildir. Tanrı, Moşe'yi teselli eder, liderlik yükünü kendisiyle paylaşacak yetmiş ileri gelen görevlendirmesini söyler ve bu şekilde ona yola devam edebilmesi için gereken kuvveti sağlar. Uyum sağlayan liderlik, Yahudilik açısından, liderliğin en yüksek formudur. Peygamberlerin yaptığı buydu. Halkı sorumluluklarından muaf kılmaksızın, ona bir vizyon ve ümit vermişlerdi. Duyması zor, insanlara meydan okuyan gerçekleri çekinmeden konuşmuşlar ve bunu, doğamızın iyi yönlerine ilham verme gücüne bugün bile hâlâ sahip olan bir tutkuyla yapmışlardı.

Ama harap eden bir dürüstlikle - ve Tora bunu başka hiçbir zaman, Moşe'nin bu geçici moral bozukluğunun anlatımından daha açık bir şekilde yapmamıştır - Tora bize, uyum sağlayan liderliğin kolay olmadığını ve bunu uygulayan kişilerin öfke ve eleştiriyiyle yüzleşmek durumunda kalacağını bildirmektedir. Bu tür liderler başarısız olduklarını hissetmeye başlayabilirler. Ama başarısız olmamışlardır. Moşe hâlâ Yahudi halkının tanıyıp tanıyacağı en büyük lider, Bene Yisrael'i, neredeyse bir eli bağlı halde, asla vazgeçmeyen ve ümitsizliğe asla yol vermeyen bir ulus olarak şekillendirmiş kişi olarak tarihteki yerini korumaktadır.

Uyum sağlayan liderliğin zorluğu, başka hiçbir yerde, Tanrı'nın Moşe'nin halefi Yeoşua'ya yönelik şu sözlerinden daha basit bir şekilde özetlenmiş değildir:

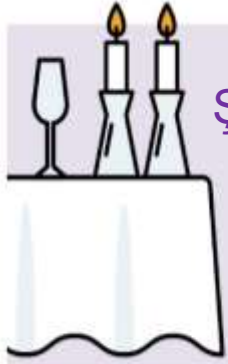
Güçlü ve cesur ol, çünkü atalarına kendilerine

vereceğime dair yemin etmiş olduğum Ülke'yi miras olarak bu halka sen vereceksin. Ancak kulum Moşe'nin sana emretmiş olduğu Tora'nın tümünü gözetmek [ve] yapmak için çok güçlü ve cesur ol...

Yeoşua 1:6-7

İlk cümle askeri liderlikten bahsetmektedir. Yeoşua ülkenin fethinde halka liderlik edecektir. İkinci pasuk ise manevi liderlikle ilgilidir. Yeoşua, kendisinin ve halkın, Tanrı ile yapmış oldukları antlaşmaya sadık kalmalarını temin etmek durumundadır. İlki, demektir pasuk, cesaret gerektirmektedir; ama ikincisi, sıra dışı bir cesareti gerektirmektedir: "çok güçlü ve cesur ol." Değişim her zaman büyük cesareti gerektirir.

Bir düşmanla savaşmak zordur; kendinizle savaşmaksa daha da zordur. İnsanların değişim için ihtiyaç duydukları kuvveti bulmalarına yardım etmek: işte liderliğin en zorlu sınavı budur.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Sizce Moşe bu haftaki *peraşada* neden kendisini bu kadar ümitsiz hissetmiştir?
2. Tanah'ta uyum sağlayan liderlere verebileceğiniz başka örnekler aklınıza geliyor mu? Bu kişiler zaman içinde esnek ve sezgili olma kabiliyetini ortaya koydular mı?
3. Sizce bugünün dünyasında, uyum sağlayan bir lider olmak ne anlama gelmektedir?